

La necessitat de la terminologia

Paquita Sanvicén

Centre de Normalització Lingüística de Lleida
del Consorci per a la Normalització Lingüística

Mercè Viladrosa

Centre de Normalització Lingüística de la Segarra
del Consorci per a la Normalització Lingüística

1. Introducció

Maria Teresa Cabré, quan parla de les funcions de la terminologia, precisa que hi ha diferents aproximacions a aquesta matèria segons el punt de vista i la finalitat dels agents que la tracten. Per als uns, la terminologia és un element i un recurs de la comunicació i per a la comunicació, i per als altres, un objecte de treball. Tanmateix, el concepte *terminologia* i el treball terminològic són popularment més associats al treball científic de recerca i l'elaboració de termes i productes terminològics molt específics duts a terme per professionals amb formació molt especialitzada en la matèria.

No és habitual que en les jornades específiques en què es debaten temes com el que avui ens reuneix aquí, «La necessitat de la terminologia», hi participin professionals no terminòlegs que hi treballen d'una manera diferent, més des de la perspectiva de l'aplicació que de la recerca protocol·litzada i especialitzada. És justament per aquesta situació que veiem molt interessant que s'hagi convidat representants del Consorci per a la Normalització Lingüística per tal que aportin la seua experiència, perquè expliquin perquè els cal la terminologia en la seua tasca quotidiana, des de la seua visió de planificadors i tècnics de normalització lingüística.

Maria Teresa Cabré ja planteja que per als planificadors lingüístics «la terminologia és un àmbit del llenguatge en què s'ha d'intervenir per reafirmar l'existència, la utilitat i la pervivència d'una llengua i per garantir [...] la seua continuïtat com a mitjà d'expressió» (Cabré, 1992, p. 31).

Per als planificadors lingüístics el treball amb la terminologia es fa, per l'objectiu concret que té la seua tasca quotidiana —més orientada a la dinamització i l'extensió de l'ús de la llengua (el català, en el nostre cas) que al desenvolupament del corpus—, des d'una òptica de comunicació i divulgació. Aquesta òptica de vegades també inclou una tasca de recerca determinada que sovint porta a l'elaboració de productes terminològics de format molt operatiu per cobrir buits i necessitats terminològics de sectors determinats.

L'objectiu de la nostra intervenció, orientada des de l'experiència d'un dels centres de normalització lingüística, el de Lleida, en la feina del qual, per la seua situació territorial, hi intervé també un altre element important, que és la varietat lingüística que es parla en el territori que abasta, que alhora és un element que cal tenir en compte a l'hora d'elaborar termes, és mostrar de quina manera els centres de normalització treballen amb els termes com una eina de la planificació i els programes que desenvolupen.

L'esquema de la intervenció que farem, breu per força, té dos grans apartats: primerament, per contextualitzar els assistents a aquestes jornades en la tasca sovint poc coneguda que es desenvolupa des d'aquest ens, farem una succinta introducció a la missió, composició i finalitat del Consorci per a la Normalització Lingüística i dels centres de normalització lingüística. Segonament, explicarem el tractament i l'ús que es fa de la terminologia des del Centre de Normalització Lingüística de Lleida. Farem aquesta explicació aportant diversos exemples d'actuacions concretes, que són, val a dir-ho ja d'entrada, només una petita mostra, local, de tot un ampli ventall d'accions, actuacions i iniciatives que, d'acord amb les necessitats i possibilitats de cada cas, es dissenyen i desenvolupen de manera diferent en els vint-i-dos centres de normalització lingüística que hi ha a Catalunya.

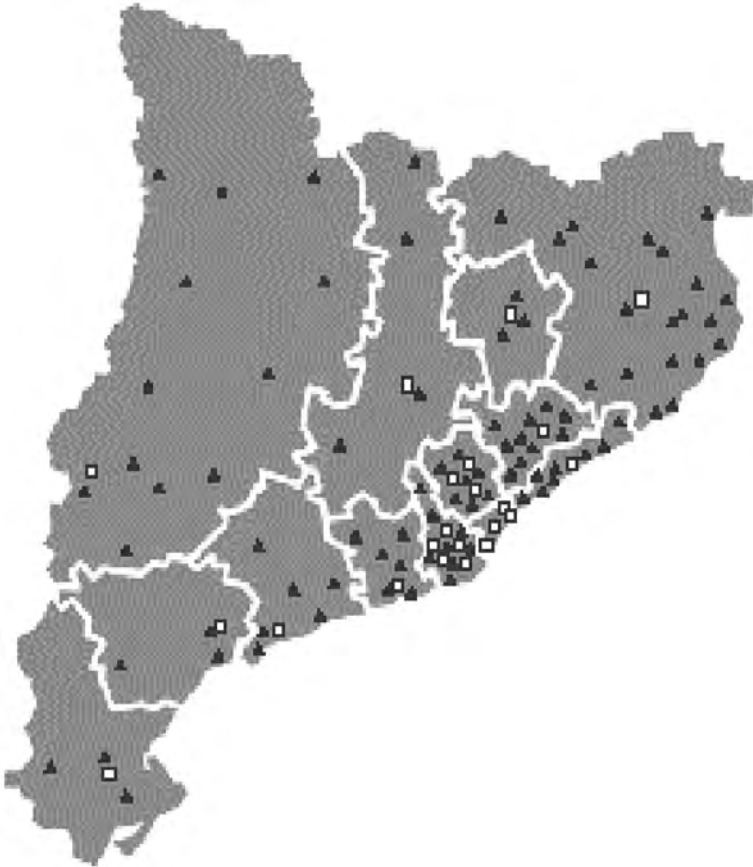
2. Què és i quines feines fa el Consorci per a la Normalització Lingüística?

El Consorci per a la Normalització Lingüística (CPNL) és un ens públic amb personalitat jurídica pròpia, format per la Generalitat de Catalunya i per diferents ajuntaments i ens locals. És l'òrgan territorial d'aplicació de la política lingüística del Govern de la Generalitat de Catalunya. Formen el Consorci la Generalitat de Catalunya, més de vuitanta ajuntaments, trenta-set consells comarcals i les diputacions de Girona, Lleida i Tarragona.

Val a dir que és també un dels membres del Consorci TERMCAT, justament l'organisme designat oficialment com a especialista i garant de la recerca i fixació de la terminologia a Catalunya i amb el qual els professionals del CPNL tenen una relació constant.

L'objectiu del Consorci és la difusió del coneixement i l'ús del català en tots els àmbits. Per fer-ho, està estructurat en una xarxa de vint-i-dos centres de normalització lingüística que actuen a tot el territori, amb més de cent trenta punts d'atenció, en el conjunt dels quals treballen més de quatre-cents professionals especialitzats en planificació lingüística (fig. 1).

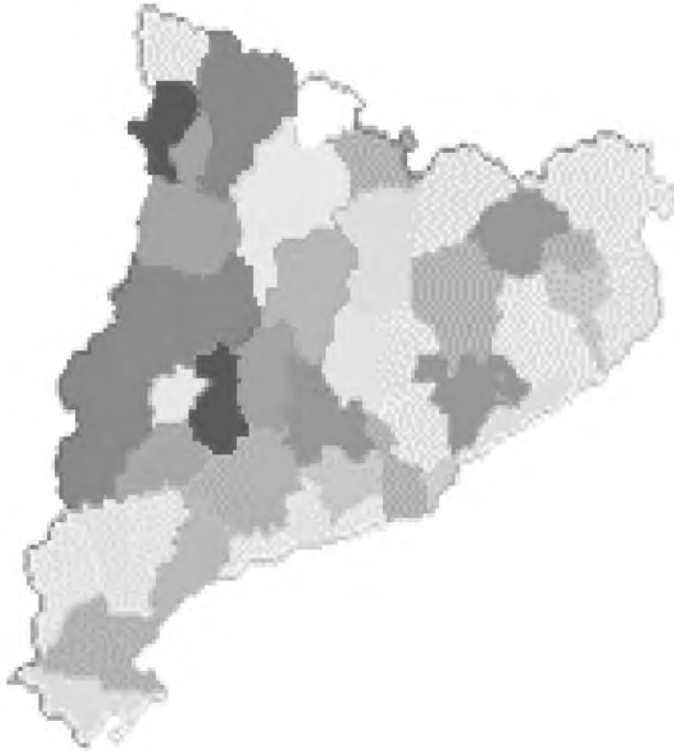
FIGURA 1

2.1. Què és i quines feines fa el Centre de Normalització Lingüística de Lleida?

El Centre de Normalització Lingüística de Lleida és un d'aquests vint-i-dos centres. És integrat per dotze serveis desplegats per tot el territori. La seu central és a Lleida ciutat. A cada capital comarcal hi ha un servei que actua per a totes les poblacions de la comarca: l'Alt Urgell, l'Alta Ribagorça, les Garrigues, la Noguera, el Pallars Jussà, el Pallars Sobirà, el Pla d'Urgell, la Segarra, el Segrià, el Solsonès i l'Urgell (fig. 2).

FIGURA 2

Hi treballen dinou tècnics de normalització lingüística de manera estable. Aquests tècnics desenvolupen tasques i serveis de caràcter general, com ara l'assessorament i l'ensenyament, i tasques més específiques, com les lligades a programes

d'actuació en sectors determinats de la societat, com ara l'Administració local, l'àmbit socioeconòmic, les organitzacions i entitats socials i culturals, etc.

Hi treballen també diversos professionals de suport que imparteixen formació de llengua catalana, de diferents nivells i programacions, de tipologia general i/o específica, presencial i/o virtual, per a les persones i/o col·lectius que tenen mancances en el coneixement del català.

3. La terminologia com a eina d'acció i intervenció en la tasca dels centres de normalització

Pel que fa a la terminologia, des dels centres es dóna resposta a les demandes locals i a les inquietuds concretes dels usuaris, ja siguin professionals de sectors de treball determinats o la població en general. Els centres se serveixen de la terminologia; fan la recerca corresponent quan hi ha una mancança evident, per difondre-la i divulgar-la en els diferents camps on treballen i amb actuacions contextualitzades en els programes d'actuació sectorials que desenvolupen. També detecten els buits existents en sectors determinats de la societat —per exemple, l'àmbit de l'alimentació macrobiòtica— i estableixen un pla de treball per elaborar terminologies específiques, que desenvolupen ja sigui amb els recursos interns o, segons el grau de dificultat o abast del projecte, conjuntament amb el TERMCAT. En aquest sentit, els centres fan sovint de pont entre la tasca del TERMCAT i les necessitats de la població en una col·laboració de retroalimentació constant.

En l'àmbit de l'ensenyament que s'ofereix, els termes específics són una de les eines mestres dels cursos dissenyats per a col·lectius professionals específics que necessiten i demanen llenguatges d'especialitat. Podem posar com a exemples en aquest cas els programes dels continguts dels quals s'han adequat especialment al llenguatge del món del comerç, les autoescoles, els joiers, els conductors d'autobús, el món jurídic o el món administratiu.

En l'àmbit de la promoció de l'ús, en general, i sintetitzant-ho molt, els centres de normalització lingüística es plantegen treballar amb la terminologia quan detecten una mancança en algun àmbit, quan hi ha una demanda concreta d'algun sector professional i/o quan hi ha un interès a dinamitzar algun àmbit sectorial determinat. També molt en síntesi, cal dir que es fa una doble tasca de difusió i de fixació. Difusió, en la mesura que es divulguen i comuniquen a la població els termes que ja existeixen, que ja estan fixats, però que no estan difosos o no han arribat prou als usuaris

que en principi en són els destinataris. Fixació, en la mesura que hi ha àmbits en els quals els termes que s'usen són en castellà o en anglès i no estan encara fixats en català.

En l'àmbit de l'assessorament, la terminologia apareix en les recomanacions de termes correctes o d'ús correcte dels termes que els usuaris sol·liciten per la via de les consultes, ja sigui en documents escrits o en demandes orals. També és present quan s'informa dels recursos de consulta que existeixen en el mercat o a la Xarxa. Val a dir que els usuaris d'aquest servei són usuaris no especialitzats, no són professionals de la llengua, i consulten i demanen l'ús quotidià dels termes en la seua vida laboral o social. El tipus de destinatari i l'objectiu determina el mitjà i la manera de treballar en cada cas. Des dels centres donem resposta amb els mitjans propis: amb el web, edicions sectorials lligades a programes d'actuació, l'elaboració de materials didàctics, vocabularis, cartells terminològics, etc. Donem resposta també servint-nos dels mitjans aliens, com ara els webs, les publicacions i altres recursos de diferents organismes i institucions, com ara les universitats o el TERMCAT.

3.1. *Exemples d'accions de difusió. Objectius, destinataris i col·laboradors*

En aquest apartat d'exemples concrets, en presentem dos del que en diem «ús de la terminologia amb l'objectiu de difusió»: l'elaboració de terminologies per ser divulgades oralment en un mitjà d'àudio i l'elaboració de terminologies per ser inserides en revistes sectorials.

3.1.1. Terminologies ràdio

Els objectius eren la difusió de termes ja existents, de manera que es facilités una lectura àgil i una comprensió contextualitzada; la correcció d'errors d'ús i la fixació de l'ús correcte, i la sensibilització lúdica d'un sector de públic molt determinat, en una franja horària determinada, tot i que l'abast general del mitjà fa impossible dirigir i acotar absolutament els destinataris. Uns destinataris que eren els comerciants de Balaguer. El mitjà en el qual es van difondre aquests flaixos terminològics va ser Ràdio Balaguer, en un programa patrocinat per l'Associació de Comerciants de la població (fig. 3 i 4).

FIGURA 3

TERMINOLOGIES RÀDIO

En primer lloc parlarem de la denominació d'alguns productes tèxtils que habitualment no designem amb el terme adequat. Així, hem de recordar que hem de comprar **pitets**, i no ***baberos**, per a evitar que la criatura s'embruti a l'hora de menjar. I si el que necessitem és una peça de roba especial perquè els llençols i el matalàs es mantinguin sempre eixuts el que hem de demanar és un **absorbidor**. A més a més, com que habitualment els bebès ploren i els hem de bressar per a tranquil·litzar-los, també adquirirem una **bressadora**. Aquesta peça habitualment és coneguda amb el nom de ***arrullo**, que és el terme castellà. Si fem una mica d'història trobem que tradicionalment aquesta peça de roba es denominava **bolquer**, però actualment aquesta paraula s'utilitza per a designar les calces d'un sol ús que utilitzen els bebès.

En segon lloc tenim els productes de neteja i higiene: les **tovalloletes humides**, un **escovilló**, que és el raspall petit amb mànec llarg que fem per a netejar l'interior del biberó, i un **esterilitzador de biberons**, que n'assegura la desinfecció. D'altra banda, ja sabem que de vegades els nadons ploren: un **suxmet** o una **pipa** ens poden ajudar a consolar-los. I si el que tenen és que els fan mal les dents, podem proporcionar-los un **mossegall**, que també podem anomenar **anell de dentició**.

El món del nadó

FIGURA 4

De vegades passa que una marca es popularitza molt, i aleshores és habitual usar o sentir usar el nom de marques registrades com a noms comuns. Per exemple, tots hem sentit o hem dit expressions com:

«Hem comprat un sofà d'escaï», o «Passa'm el tìpex, que m'he equivocat», o «Tens un clínex?».

Ara bé, totes aquestes denominacions són noms propis registrats legalment, per la qual cosa no és incorrecte utilitzar-les, però està bé saber que podem utilitzar les formes catalanes corresponents, perquè gairebé sempre hi ha mots genèrics que permeten designar el mateix. En cas que utilitzem aquests noms per escrit, els hem d'escriure amb majúscula inicial i amb el símbol ®.

Vegem-ne alguns exemples:

Buff: **tapaboques**

Cel·lo: **cinta adhesiva**

Discman: **CD de butxaca**

Kleenex: **mocador de paper**

Les marques registrades

3.1.2. Terminologies fulls sectorials (fig. 5-12)

FIGURA 5

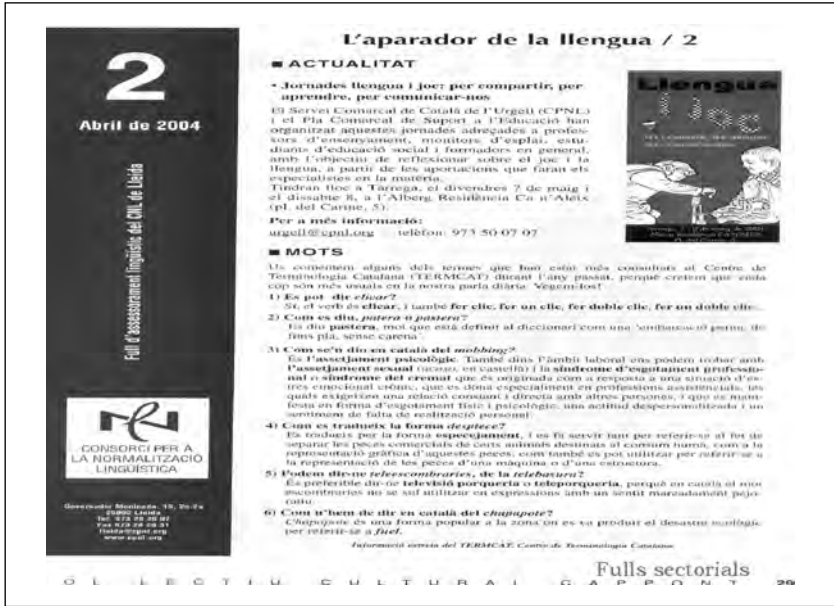

FIGURA 6

FIGURA 9

TERMCAT

Fulls sectorials

Recursos lingüístics

Català multimèdia

Català multimèdia CD-Rom d'autoaprenentament multimèdia. Preu aproximat: 6.595 plus.

Aquest CD-ROM per aprendre català pot ser instal·lat directament a la pantalla que té el dispositiu apuntant a un disc de català, però també pot ser instal·lat per usar les dades multimèdiques.

Es tracta d'un mètode destinat a persones que ja parlen català, però que volguin aprendre els aspectes escrits de la llengua. D'altra banda, *Català multimèdia* també pot servir per als exàmens oficials dels nivells B1 i C de la Junta Europea de Català.

El requisit tècnic indispensable per instal·lar amb el català multimèdia són dispositius d'una PC: IBM o PC 386 amb el sistema Windows 3.1 o de Windows 95, que disposi de 16 Mb de memòria RAM, amb targeta gràfica de 256 colors, lèctric de CD-ROM i targeta de so i altaveus. Es pot adaptar a qualsevol Ekrater de su i altaveus.

Terminologia

L'e-mail

Un dels formats més desenvolupats i accessibles a més nivells és l'angonisme electrònic, amb les seves variants atorgades al món d'internet que dirigeix el sistema per mitjà del qual es poden enviar i rebre missatges des d'un ordinador a un altre o a una xarxa de diversos usuaris.

L'alternativa catalana a aquest mitjà electrònic és el correu electrònic (e-mail). Per fer referència a l'adreça utilitzada per enviar un missatge per correu electrònic a una destinació específica, se proposa el terme **adreça electrònica (e-mail)**.

Així, doncs, ens podem fer arribar el nostre missatge sobre l'Acció, per correu electrònic a l'adreça electrònica: info@terminologia.org.

@ Per designar el separador en les adreces de correu electrònic, el Consell Superior del TERMCAT proposa l'ús de la nova adreça @ que són les noves adreces electròniques que té aquest símbol en l'apuntament. Els tècnics de comunicació o informàtica més competents més propis d'un registre informàtic.

El web / La web

El web, substantiu masculí, es refereix al sistema basat en l'Internet que permet cercar informació a la xarxa informàtica, accedir-hi i visualitzar-la a través del navegador.

També actua com a adjectiu per formar altres substantius, com ara la pàgina web (de web), o el servidor web (de web). Per tant, en aquest context, el terme, masculí o femení, el que ens indica el tipus de l'usuari d'un navegador o d'un altre. Per això, és important usar correctament l'article.

Exemple d'ús del terme Web (de internet) a l'Acció i a la web:

Per obtenir més informació d'interès terminològic, es pot consultar la web del TERMCAT, accessible a l'adreça següent: <http://www.terminologia.org>.

FIGURA 10

TERMCAT

Fulls sectorials

Parlem de... gelats
(ni polos, ni gelats de corte, ni barquillos...)

L'estiu és, per excel·lència, l'època de l'any en què menjar gelats ve més de gust. Hi ha gelats de tota mena i per a totes les ocasions; segur que els més llaminers se'n llepen els dits!

A la galaderia (o galateria) hi trobem gelats d'avel·lana, de cafè, de crema, de festuc (o pistatxo), de fruita (o turtel fruitet), de gord, de llet, de llimó (o llimonà), de maduixa, de nata, de plàtan, de stracciatella, de vainilla, de xixona, de xocolata (o xocolata) i també amb nous.

A més, tenim l'anomenat **arlequí**, que és un gelat fet de dos substàncies de colors diferents, la **caixeta**, gelat d'origen italià compost d'una envoltant de nata o xocolata, i d'una pasta de xandri o de merenga borraça; el **crocant**, gelat cobert d'ametlles trossejades, i el **partat**, gelat fet amb nata batuda, entre altres.

Un element que sol acompanyar el gelat és el **cucurull** o **cucuruxo**, galatà en forma de paperina cònica destinada a contenir-lo.

De la família dels gelats, hi ha el **sorbet**, que és un gelat poc consistent aromatitzat amb licors, amb sucres de fruita, etc.

I qui no ha tastat mai el famós gelat de corte, o algun que altre **pola** i **crutxents barquillos** per acompanyar les copes de gelat?

Per al gelat de corte, la forma normativa catalana és **gelat de barra**. Als coneguts **polos**, als hem d'anomenar **gelats de pal** i la galatà en forma de ventall que sol acompanyar les copes de gelat la denominem **ventall**.

Que vagin de gust! i durant tot l'any!

FoncTERMCAT, Centre de Terminologia Catalana

11

e

CONSORCI PER A LA NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

Centre de Normalització Lingüística de Lleida

Governador Amatador, 13, 7a 7a
08011 Lleida
Tel. 973 39 76 67
Fax. 973 39 76 31
www.11n.org

Els objectius són la difusió dels termes ja existents, la correcció d'errors d'ús freqüents i la fixació del terme correcte en un context escrit, i el foment de l'autonomia i el costum d'usar les formes correctes en qualsevol àmbit. Els destinataris són sectors professionals i socials determinats, i el mitjà són les revistes especialitzades d'associacions, organitzacions i institucions.

3.2. Exemples d'accions de fixació i difusió. Objectius, destinataris i col·laboradors

En aquest apartat presentem un parell d'iniciatives d'elaboració i aplicació terminològiques en cartells, vocabularis i un camp que tot just hem començat a desenvolupar lligat a les necessitats de comunicació detectades en les relacions quotidianes entre les persones estrangeres que no parlen català —i de vegades tampoc castellà— i les persones catalanoparlants que treballen en el sector socioeconòmic (fig. 13-18).

FIGURA 13

Ep, m'has de tenir a punt..

LA ROBA

- samarretes de batista o de fil
- samarretes de cotó
- calcetes
- bodis
- jersels de fil o de llana
- faldons
- polaines
- pijames d'una peça
- peücs
- mitjons
- gorreta
- xal
- bressadora (*arrullo*)

EL NECESSER

- bossa
- canviador
- bolquers
- tovalloletes humides
- tovalloles petites de cotó
- pomada
- pinta i raspall

colònia

- esponja
- sabó neutre
- llet hidratant
- estisores de punta arrodonida
- termòmetre
- pipes / xumets
- mastegall

EL BANY

- banyera
- tovalloles
- capa de bany
- termòmetre de bany
- vestidor

L'HABITACIÓ

- absorbidors
- llençols de sota
- llençols de sobre
- manta
- edredó
- protectors

Cartells i vocabularis

FIGURA 14

☐ cabàs amb anses	☐ termo
☐ moisés	☐ trona
☐ llit de baranes	☐ pitets
☐ llit plegable	
☐ matalàs	PER JUGAR
☐ intercomunicadors	☐ sonall
☐ mòbil	☐ tossut
	☐ ninots de peluix
EL PASSEIG	☐ manta didàctica
☐ cotxet	
☐ llençols, manta i vànova	ALTRES
☐ sac	☐ ganduleta
☐ cadireta de seguretat per al cotxe	☐ parc
☐ cadireta de passeig	☐ carrutxes
☐ motxilla	☐ caminador
EL MENJAR	☐ orinal
☐ biberó	☐ _____
☐ tetina	☐ _____
☐ escalfabiberons	☐ _____
☐ esterilitzador de biberons	☐ _____
☐ escombreta netejadora	☐ _____
☐ vaixela	☐ _____

Cartells i vocabularis

FIGURA 15

Vocabularis plurilingües

Ep, m'has de tenir a punt...
هَيَّا، لِزِمْرُ أَنْ تَسْعِدِي

FIGURA 16

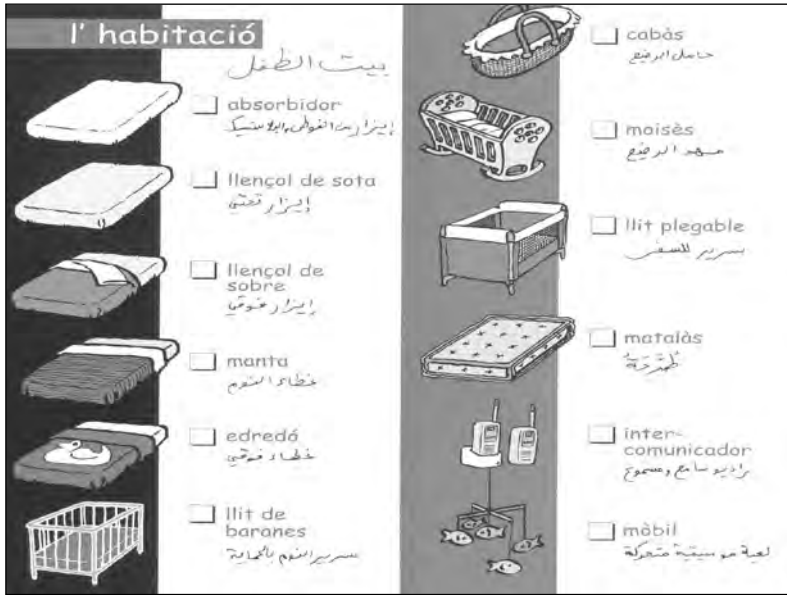
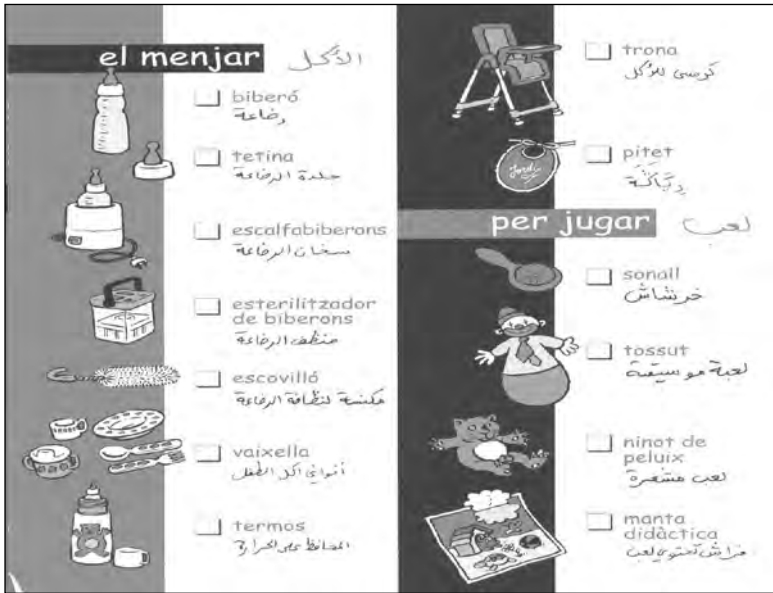

FIGURA 17

FIGURA 18

L'objectiu general d'aquests productes terminològics, lligats als objectius dels programes sectorials en els quals s'insereixen, és donar resposta a les necessitats sectorials per a usos específics. En el cas de la terminologia dels castells, es tractava de fixar una sèrie de termes específics i divulgar-los entre el col·lectiu de visitants i usuaris dels castells, col·lectiu que tan sols trobava els productes explicatius de les parts d'un castell en castellà o en anglès (fig. 19).

En tots els casos, però en especial en els productes multilingües, es pretén, donant el referent en la llengua d'ús del nouvingut i amb el suport de les imatges que fan més comprensible la situació comunicativa, afavorir la comprensió de les persones no catalanoparlants. També es vol potenciar l'ús del català entre els usuaris potencials i treballar la comprensió per tal de minimitzar el pas directe a l'ús de la llengua castellana com a llengua d'interrelació.

Els destinataris de les actuacions són, en un cas, el sector turístic d'un determinat context: la Fundació Castells, organització que va impulsar la realització d'aquest material, i els usuaris dels diferents consells comarcals de les comarques que tenien castells en els seus municipis. Pel que fa als vocabularis multilingües d'imat-

ges, els destinataris principals eren en aquest cas les mares magribines, les usuàries d'un dels programes d'atenció maternoinfantil de la Regidoria de Salut de l'Ajuntament de Lleida; en segon terme, els professionals dels comerços de roba especialitzada en nadons de la ciutat, i, en darrer terme, els professionals de la sanitat, en l'apartat de l'atenció prematernal i postmaternal.

Al marge d'aquests exemples, val a dir que el Centre de Normalització Lingüística de Lleida té en aquests moments diversos projectes terminològics en procés de gestació, bona part dels quals es duen a terme amb la col·laboració del TERMCAT, que s'aniran materialitzant al llarg dels propers anys, a mesura que es vagin desenvolupant els programes concrets en els quals s'insereixen.

FIGURA 19

The figure consists of three main parts:

- Top Left:** A technical architectural drawing of a castle, showing its walls, towers, and internal courtyards. Various parts are labeled with numbers from 1 to 25.
- Top Right:** The title page of a book titled "El Castell" with the subtitle "Terminologia bàsica". Below the title is a black and white photograph of a castle under a cloudy sky.
- Bottom:** A multi-column glossary of terms related to castles. The columns are headed in different languages: "Català", "Castellà", "Anglès", "Portuguès", "Francès", "Alemany", "Espanyol", "Català", "Castellà", "Anglès", "Portuguès", "Francès", "Alemany", "Espanyol". Each column lists terms and their corresponding translations in the other languages.

4. Conclusions

Prèviament a les conclusions, voldríem deixar anotats, per tal que en algun moment hi puguem reflexionar tots plegats, dos aspectes importants: per una banda, la distància que hi ha entre els estàndards terminològics i els usos col·loquials fixats sectorialment o territorialment, que sovint són un dels factors que fan que hi hagi recomanacions terminològiques que no s'usin perquè són molt allunyades dels termes amb què popularment els professionals del sector coneixen les coses. Dos casos paradigmàtics d'això serien el sector de la mecànica i el de l'alimentació. Aquest darrer especialment incorpora especificitats terminològiques locals no incorporades a les terminologies estàndard. Per una altra banda, i lligat amb l'anterior, cal plantejar seriosament la incorporació de determinats usos dialectals als reculls terminològics.

A banda d'aquest parell de consideracions generals, podem concloure el breu repàs que hem fet a una part de l'activitat terminològica d'un centre dient que aquest hi incorpora una visió diferent de la del professional terminològic, una visió d'utilitat més lligada amb la quotidianitat, una visió útil i necessària que li confereix immediatesa i fluïdesa en la transmissió i difusió terme-usuari.

El paper dels centres de normalització lingüística és molt important en el procés de difusió, familiarització i fixació dels usos correctes dels termes específics del català. Una tasca que fa, i ha de continuar fent, de manera coordinada. La darrera de les conclusions —potser una conclusió òbvia, però com tantes altres obvietats val la pena de dir-la— és, doncs, que és imprescindible el treball interrelacionat entre les institucions i organitzacions que treballem directament o indirectament en aquest camp.

5. Bibliografia

CABRÉ, M. T. (1992). *La terminologia: La teoria, els mètodes, les aplicacions*. Barcelona: Empúries.